

Oponentský posudek na disertační práci předloženou k obhajobě na katedře psychologie FF UK v Praze v září 2013.

Téma: *Vliv sociálně psychologických faktorů porodního zážitku na ranou rodičovskou self-efficacy prvorodiček.*

Autorka disertační práce: *Mgr. Eliška Kodyšová*

Vedoucí disertační práce: PhDr. Simona Horáková-Hoskovcová, Ph.D.

Oponent: Prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

Doktorandka překládá k posouzení disertační práci (155 stran textu + přílohy a seznam literatury) na vysoce aktuální téma, jímž je souvislost perinatální péče a dalších sociálně psychologických faktorů a přijetí rodičovské role prvorodiček. Konkrétní téma práce zní: „*Vliv sociálně psychologických faktorů porodního zážitku na ranou rodičovskou self-efficacy prvorodiček*“. Domnívám se, že toto téma je ve výzkumné oblasti jedinečné nejen v ČR, ale též v zahraničí. Předložená práce je rozdělena do 18 celků, z nich 9 lze pokládat za část teoretickou a zbylé za část empirickou. Domnívám se, že obě části předložené práce, část teoretická i část empirická, jsou velmi vyvážené jak svou kvalitou, tak rozsahem. Práce obsahuje veškeré požadované formální náležitosti, jakými jsou příkladně kapitoly úvod, závěr, abstrakt v češtině a angličtině, diskuse apod.

V teoretické části se doktorandka snaží komplexně uchopit téma rodičovství. Čerpá z vhodně zvolených odborných zdrojů zahraničních i českých, které uvádí v seznamu na straně 173-197. Osobně bych oddělila internetové zdroje od ostatních citovaných pramenů. Uvážila bych také, zda mezi odborné zdroje citovat i-Dnes. Rozsáhlá práce s cizojazyčnými zdroji, kterou lze obecně hodnotit kladně, se občas projevuje také negativně („otrocký“ překlad, germanismy příkladně na str. 15 „obě koncepce koření“ lépe obě koncepce mají kořeny).

Také se domnívám, že není třeba citovat v cizím jazyce a ještě uvádět překlad citace v češtině do poznámky. Postačilo by asi uvést citaci v češtině s tím, že se pro všechny podobné případy uvede, že překlad citací je autorčin a tedy nikoliv profesionální. Na to navazuje otázka pro doktorandku. Dle jakého klíče jsou některé citace takto uváděny v originále i v češtině a jiné nikoliv? Občas se v textu objevují pasáže, ve kterých doktorandka příliš upřednostňuje jeden zdroj (příkladně str. 38-42 Gabriela Gloger-Tippelt). Jinde bych naopak očekávala skutečně

odbornou citaci (str. 41 zmiňující pokles ženské plodnosti) a nikoliv metaforu „tikajících biologických hodin“, kde autorka cituje Vágnerové učebnici vývojové psychologie.

Doktorandka nejprve zmiňuje význam rodičovství jako přechodové fáze ve vývoji osobnosti, dále rozebírá rodičovské chování a jeho vývoj z hlediska dvou konceptů (self-efficacy a teorie citové vazby), dále se zamýšlí nad současností a nad tím kdo má děti a proč, kapitola je věnována otěhotnění a těhotenství, kapitola je věnována porodu a ranému rodičovství.

Teoretická část disertační práce je uzavřena kapitolou „bio-psycho-sociální souvislosti vstupu do rodičovství“.

K obsahu této části disertační práce bych ráda uvedla, že autorka předkládá vyspělé zamyšlení nad tématem rodičovství obecně a to především z hlediska zisku a ztráty, což je v současnosti velmi podstatná polarita, kterou lze v souvislosti s rodičovstvím ve společnosti vnímat.

Pozitivně hodnotím zmínění názoru Carl Lacharité (str. 18) o rodičovských kompetencích ve vztahu k prediktibilitě rodičovské self-efficacy. Cením si autorčiny snahy vyváženě zmiňovat různá hlediska ve smyslu bio-sociálním. Cením si uvedení demografického hlediska (str. 37), i když současně musím zmínit, že v této části práce zcela postrádám významné a v Evropě ceněné české demografy (příkladně, uvedeno bez titulů: Pavlík, Rychtaříková, Rabušic, Kalibová a další).

Za velmi cennou považuji kapitolu Porod, především subkapitolu 7.1. „zaměřenou na porodní prožitek ženy. Tuto část textu považuji za těžiště předložené disertační práce. Zde autorka prokázala schopnost vyhledávat různé adekvátní odborné zdroje a vytvořit na jejich základně skutečně smysluplný a přínosný text, odrážející její vlastní stanoviska a hodnotící soudy. Na straně 42 pak považuji za zdařilé uvedení některých významových úrovní těhotenství, porodu a rodičovství pro ženu.

Kapitoly Otěhotnění a Těhotenství považuji naopak za dosti povrchně zpracované a jejich obsah je poněkud nahodilý. Proč obsah kapitoly Otěhotnění je tvořen tématy umělé oplodnění a nechtěné těhotenství a vůbec nezmiňuje normální proces otěhotnění se všemi významnými psychologickými souvislostmi? Možná, že autorka tyto kapitoly zařadila ke škodě věci pouze pro to, aby bylo zachováno vývojové hledisko?

Za velmi dobré rozhodnutí považuji doprovodit významnější kapitoly teoretické části práce subkapitolou Shrnutí, která umožňuje doktorandce vyzdvihnout podstatu textu a také činí práci pro méně orientovaného čtenáře srozumitelnější.

Posuzovaná práce trpí značným množstvím drobných chyb a překlepů. Namátkou jmenuji (str. 16 – nej-významnější, str. 14 který nerozumím – chybný pád, str. 10 ostatní o pomoc – chybný pád, str. 9 navíc písmeno n, str. 59 chybí tečka za citací, str. 62 českou větu nelze

zahájit citací v závorce, ale jménem s následnou citací, seznam literatury má chyby v abecedním pořádku, str.155 v seznamu zkratk jsou některé uvedeny v jazyce originálu bez překladu a některé jen v českém překladu, v textu je často užíváno nesprávně slovo validovaný místo validizovaný, v textu práce je vloženo několik prázdných stran a další). Při prvním užití zkratk (PTSD,PTS,PDD,PSS str. 90) by bylo vhodné uvést slovní spojení v původním jazyce, dle kterého byly vytvořeny a ne jen jejich český význam.

Empirická část práce je postavena na velmi pečlivé metodologii výzkumného projektu a obsahuje obvyklé náležitosti, jako příkladně formulace výzkumných hypotéz, popis výzkumných metod, popis sběru výzkumných dat ve dvou fázích výzkumu, popis výzkumného vzorku. Výsledky analýzy dat jsou přehledně představeny, je dostatečně popsána kvalitní statistická strategie jejich zpracování.

K této části práce mám jen několik poznámek. Znění první hypotézy H1 (str.108) by dle mého soudu nemělo sdružit „oporu ze strany zdravotníků a kontrolu“, ale oddělit oporu a kontrolu a formulovat ve dvou samostatných hypotézách. Navíc by mělo být přesně objasněno, co je míněno slovem kontrola (takto formulováno je víceznačné – může se jednat o kontrolu matky ze strany personálu, kontrolu situace matkou, sebekontrolu matky, ...). Při obhajobě bych chtěla detailnější vysvětlení významu zpětného překladu některých položek z angličtiny do češtiny, z češtiny do angličtiny a zpět do češtiny. Dále bych chtěla vědět, zda byl v této rovině realizován předvýzkum, týkající se jazykové korektnosti a zaměřený na jazykové aspekty užitého dotazníku. Chtěla bych ocenit nesnadné vyhledání vhodného dotazníku PES (str. 112). Chtěla bych vědět, zda doktorandka zvažila, zda vysoký počet (54 svobodných matek ze 118 všech matek v souboru) souvisí s vyšší ochotou komunikovat prostřednictvím neživých médií, s vyšší vzdělaností těchto matek a tím s vyšší přístupností multimediální komunikace u těchto žen, či s vyšší ochotou komunikovat na téma rodičovství, kde jsou možná podrobeny větším dilematům osobním i ze strany společnosti?

Dále bych chtěla upozornit autorku, která ve svém dotazníku pracuje s problematikou neutišitelnosti novorozence ve vztahu k self-efficacy prvorodiček, že stejně významná problematika je v oblasti nutriční saturace, která zde není vůbec zmíněna.

Cením si závěrečné Souhrnné diskuse a jejího členění, kde autorka sama upozorňuje na slabiny předložené práce (příkladně str. 144 - výzkumu se účastní jen vzdělanější ženy), což svědčí o její badatelské zralosti. Také v ní naznačuje další možnosti zkoumání, což zakládá předpoklad, že se této oblasti práce bude věnovat i nadále. To bych hodnotila pozitivně.

Celkově lze shrnout, že předložená práce splňuje kritéria kladená na disertační práce a výše uvedené poznámky a otázky jsou využitelné především pro případnou následnou publikaci

textu a pro odbornou diskusi během obhajoby. Nijak nesnižují přínos disertační práce a její kvalitu.

Práci doporučuji k obhajobě a osobně si cením jejího zaměření a přínosu v dosud málo prozkoumané oblasti raného rodičovství prvorodiček.

Praha 19.8.2013

Lenka Šulová